

4 Кизим А.А. Особенности перехода российских промышленных предприятий на аутсорсинг. Специфика правовой среды / А.А. Кизим, О.В. Гуров, А.А. Андрианова-Ушакова. Экономический анализ: теория и практика. № 18. 2008. С. 23-27.

5 Мазур И.И. Управление проектами : уч. пособ. для вузов. / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге. – М. : ЗАО Изд-во “Экономика”, 2001. – 574 с.

6 Мещерякова Н.Н. Методические подходы к анализу и оценке эффективности реализации стратегии логистического аутсорсинга на предприятиях оптовой торговли. / Н.Н. Мещерякова. Известия ИГЭА. № 5 (67). 2009. – С. 117-120.

7 Синяева И.М. Сфера PR в маркетинге. уч. пособ. / И.М. Синяева, В.М. Маслова, В.В. Синяев. М. : ЮНИТИ-ДАНА. 2007. – 383 с.

8 Сосунова Л.А. Критерии оценки целесообразности аутсорсинга. / Л.А. Сосунова, Н.П. Карпова. Российское предпринимательство. № 3. Выпуск 2 (180). 2011. – С. 38-43.

9 Филина Ф.Н. Аутсорсинг бизнес-процессов. Проблемы и решения. / Ф.Н. Филина. – М. : ГроссМедиа. РОСБУХ, 2008. – 84 с.

10 Щербан В.В. Оценка экономической эффективности ИТ-аутсорсинга на предприятии / В.В. Щербан // Экономика и менеджмент инновационных технологий. – 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ekonomika.snauka.ru/2012/06/1128>

УДК 330.341.1

Сенів Б.Г.,
к.е.н., доцент, кафедри банківського менеджменту та обліку
Тернопільський національний економічний університет

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України забезпечення ефективного функціонування промислових підприємств потребує постійного підвищення конкурентоспроможності їх продукції та процесів, оптимального використання виробничого потенціалу, гнучкого реагування на зміни у зовнішньому середовищі. Виконання перелічених завдань можливе завдяки систематичному здійсненню інноваційної діяльності. Однак на сьогодні питома вага промислових підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність і можуть бути віднесені до інноваційно активних, залишається низькою. Вирішення цього завдання потребує вдосконалення науково-методичного забезпечення оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства як важливої складової процесу управління нею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом з'явилася значна кількість наукових праць щодо інноваційної моделі розвитку економіки України і суб'єктів господарювання: М.Боярської, П. Завліна, С. Ільєнкової, С. Ілляшенка, Н. Краснокутської, Е. Крилова, Т.Ледян, О.Марченко, Л.Нейкової, Н.Яковлевої та ін. У них розкрито сутність, види й особливості моделі інноваційного розвитку економіки, інструменти та важелі державної підтримки інновацій, складові механізми інноваційного розвитку підприємств, етапи інноваційного процесу, методи оцінювання інноваційних проектів тощо. Проте проблему оцінювання ефективності інновацій усе ще не вирішено остаточно: не враховуються ринкові вимоги щодо побудови цілісної моделі оцінювання ефективності, не обґрунтовані повною мірою принципи й особливості оцінювання ефективності окремих напрямів інноваційної діяльності.

Постановка завдання. Метою дослідження є подальший розвиток теоретичних положень, обґрунтування методичних підходів і практичних рекомендацій щодо оцінки ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до того, що інноваційна діяльність є вирішальним елементом розвитку сучасного виробництва, проблеми економічного обґрунтування інноваційних рішень набувають особливої актуальності. Вони важливі як на рівні підприємств (організацій), так і на вищих рівнях управління національною економікою, зокрема при розподілі бюджетних коштів на фінансування науково-технічних, соціальних та інших загальнодержавних програм.

Особливістю підходів до оцінювання ефективності інновацій господарюючих суб'єктів різних рівнів, діючих у ринкових умовах, слід вважати різницю в цілях, які вони визначають у своїй діяльності. Так, органи влади й управління, що мають регулювати соціально-економічні процеси в країні,

працюють над глобальними завданнями розвитку суспільства загалом. Держава формує зовнішні умови (інноваційну політику) для господарювання підприємств, стимулюючи зростання національної економіки. В економічній літературі звертається увага на необхідність нових підходів до оцінювання ефективності інновацій в умовах ринкової економіки [7].

За часів державної власності та централізованих методів управління переважав єдиний методологічний підхід для всіх організацій щодо оцінювання ефективності господарських рішень. Сутність його визначалась принципом: усе, що вигідно державі, має бути вигідним для всіх суб'єктів господарювання, тобто цей підхід передбачав для всіх глобальний критерій ефективності капітальних вкладень – економічний ефект, що одержують на всіх стадіях та етапах реалізації нововведень – від проведення досліджень і розробок до використання інновації споживачем. Методичні суперечки стосувалися лише показників, якими оцінювався цей ефект – це “приведені витрати” на реалізацію новини чи інтегральний показник – “річний економічний ефект” [4].

У сучасних ринкових умовах підвищуються вимоги до економічних вимірів та економічних обґрунтувань прийняття рішень стосовно інноваційних проектів, які можуть фінансуватися лише після економічного оцінювання кожного з можливих їх варіантів. Слід зважати на те, що підприємства (організації) будують свою діяльність в напрямку досягнення своїх локальних цілей, передусім можливості успішно функціонувати на ринках виробництва нових товарів і послуг, які з'являються в результаті впровадження нових технологій. Кінцевим результатом інноваційної діяльності будь-якої організації є виробництво конкурентоспроможної продукції та зміцнення позицій на ринку і свого фінансового стану. За такого підходу вибір кращого варіанта інноваційного проекту передбачає одержання більших результатів з меншими чи однаковими витратами. Отже, у загальному вигляді економічна ефективність інновацій визначається порівнянням результатів з витратами, що забезпечили цей результат [6].

Процес комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності фірми можна здійснювати за етапами, наведеними на рис. 1.

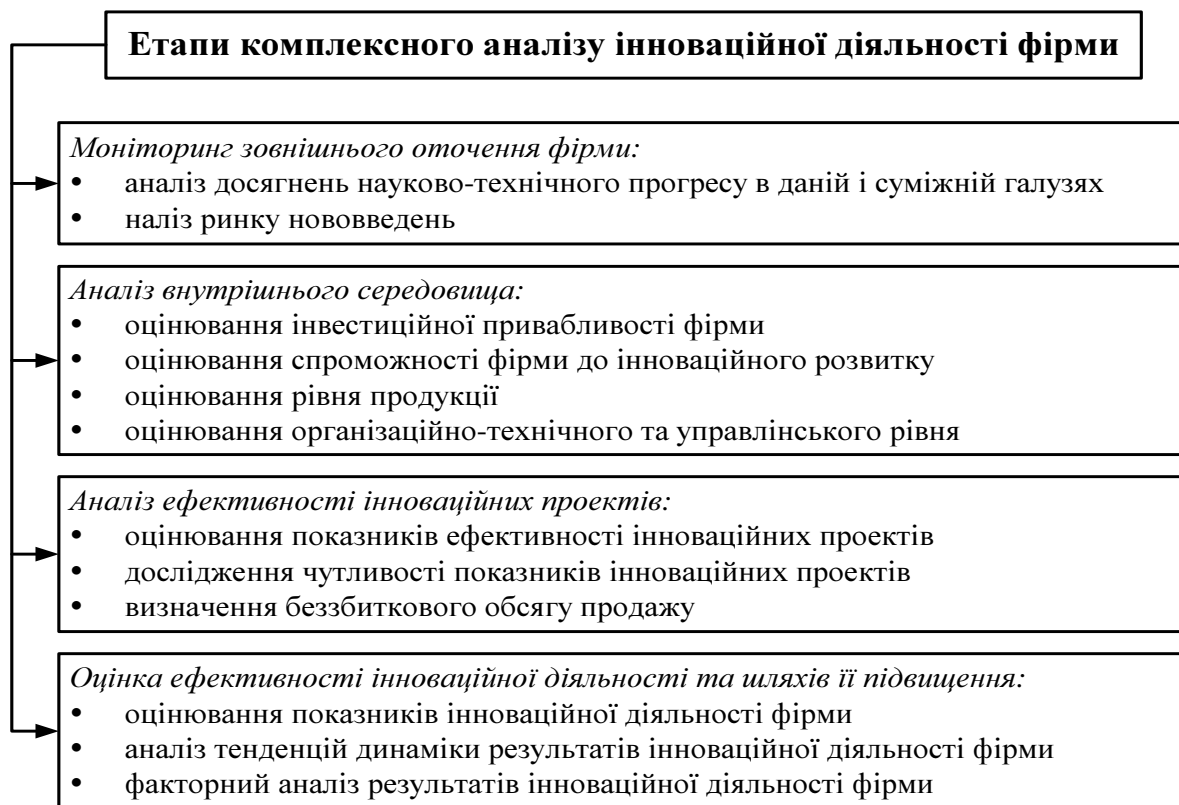

Рис. 1. Етапи оцінювання ефективності інноваційної діяльності фірми

Джерело: [4]

Одним із найскладніших етапів оцінювання ефективності інновацій є побудова системи моніторингу зовнішнього оточення фірми, тобто системи постійного спостереження за напрямками й досягненнями науково-технічного прогресу в конкретній та суміжній галузях. На цьому етапі фахівці фірми вивчають можливості: використання нових знань та інтелектуальних продуктів; виробництва продукції на основі нових, більш прогресивних технологічних процесів; застосування нових видів

основних засобів і сировинних ресурсів; виготовлення інноваційної продукції; зміни продуктового портфелю; впровадження сучасних організаційно-технічних рішень виробничого, комерційного характеру тощо [3].

При оцінюванні *спроможності фірми до інноваційного розвитку* необхідно враховувати такі фактори [5]:

- наявність достатньої чисельності та відповідної кваліфікації персоналу, що здійснює НДДКР;
- наявність завершених НДДКР або придбаних ліцензій, що можуть бути впроваджені у виробництво;
- наявність належного дослідного виробництва;
- здійснення необхідних витрат у сферу НДДКР та оновлення виробництва.

При оцінюванні *рівня продукції* доцільно визначати: динаміку обсягів продажів; рівень оновлення асортименту продукції; рівень конкурентоспроможності продукції; рівень сертифікованої продукції; частку продукції, що відповідає міжнародним стандартам; відносну частку ринку; частку експортної продукції.

Оцінювання *організаційно-технічного та управлінського рівня* фірми можна здійснювати за такими групами показників:

- за *рівнем прогресивності основних засобів і технологічних процесів* (рівень автоматизації та механізації виробництва, озброєність нематеріальними активами, коефіцієнти оновлення й вибуття основних засобів, коефіцієнт зносу основних засобів та їхній середній вік, частка інноваційних основних засобів та прогресивних технологічних процесів і методів обробки);
- за *оцінкою рівня організації виробництва* (коефіцієнти спеціалізації, кооперування, використання виробничої потужності, наявності вільних потужностей);
- за *оцінкою кадрового потенціалу і рівня організації праці* (кваліфікаційний та освітній рівні персоналу, рівень перепідготовки кадрів, рівень підвищення кваліфікації кадрів, рівень перепідготовки службовців, коефіцієнти використання робочого часу, змінності робочої сили, плинності кадрів, стабільності робочих кадрів);
- за *оцінкою рівня управління виробництвом* (коефіцієнт ефективності управління, ступінь централізації управлінських функцій, показник економічності апарата управління).

На етапі *аналізу ефективності інноваційних проектів* визначається доцільність інвестиційних вкладень у певний інноваційний проект, оцінюються можливі ризики за різними варіантами розвитку подій, визначається беззбитковий обсяг продажу продукції.

Останнім часом окремими вченими висловлюється думка, що необхідно розрізняти поняття ефективності та результативності [4; 6]. *Результативність* характеризується ступенем задоволення потреб зацікавлених сторін, а *ефективність* є критерієм того, як саме з економічної точки зору використовуються ресурси фірми для забезпечення певного рівня задоволення зацікавлених сторін.

За інтегральний показник ефективності інноваційної діяльності пропонується використовувати коефіцієнт фактичної результативності:

$$r = \frac{R_c}{\sum_{i=1}^N Q_i - \sum_{i=1}^N (H_1 - H_2)}, \quad (1)$$

де R_c – сумарні витрати на закінчені роботи, прийняті (рекомендовані) до освоєння в серійному виробництві;

Q – фактичні витрати на НДДКР за i -й рік;

N – кількість років періоду, що аналізується;

H_1, H_2 – незавершене виробництво відповідно на початок та на кінець періоду у вартісному виразі.

Згаданий показник охоплює лише стадію НДДКР і не враховує подальшого просування нововведень, не дає можливості об'єктивно оцінити інноваційну діяльність в цілому по підприємству.

У роботі [8] запропоновано оцінювати ефективність інноваційної діяльності за такими напрямками:

1. Оцінювання економічної ефективності нововведення стосовно підприємства (як саме воно забезпечує конкурентоспроможність, прибуток і фінансову стабільність підприємства);

2. Оцінювання ефективності управління інноваційною діяльністю стосовно забезпечення неперервності інноваційного процесу й досягнення кінцевої мети одержання новинок (продукту, технологій), які відповідають вимогам ринку.

3. Урахування фактора часу (здатність одержувати необхідні результати за визначений його проміжок).

Єдність вищезазначених компонентів дає змогу оцінити ефективність управління інноваційною діяльністю, що здійснюється на підприємстві. При цьому необхідно зважати на можливість взаємодії із зовнішнім середовищем підприємства, а саме: кількість об'єктів інтелектуальної власності, що купують зі сторони або ж реалізують на ринку. Показник результативності інноваційної діяльності на стадії проведення НДДКР за Герасимовим має такий вигляд:

$$P_{\text{НДДКР}} = \frac{\sum_{t=1}^T K_{\text{еф.}t} + \sum_{t=1}^T K_{\text{пр.}t}}{\sum_{t=1}^T K_{\text{заг.}t} - \sum_{t=1}^T K_{\text{реал.}t}}, \quad (2)$$

де $P_{\text{НДДКР}}$ – результативність інноваційної діяльності на стадії проведення НДДКР;

$K_{\text{еф.}t}$ – кількість самостійно розроблених новацій (винаходів, технічних рішень, ідей), які відповідають вимогам підприємства в t -му році;

$K_{\text{пр.}t}$ – кількість придбаних об'єктів інтелектуальної власності, що відповідають вимогам підприємства в t -му році;

$K_{\text{заг.}t}$ – загальна кількість новацій (винаходів, технічних рішень, ідей), як результат проведення НДДКР і придбання об'єктів інтелектуальної власності у зовнішньому середовищі підприємством в t -му році;

$K_{\text{реал.}t}$ – кількість об'єктів інтелектуальної власності – результатів НДДКР, реалізованих у зовнішньому середовищі і не використаних у діяльності підприємства в t -му році;

T – кількість років аналізованого періоду.

Факторний аналіз витрат і результатів інноваційної діяльності фірми можна виконувати на основі мультиплікативних моделей [4].

У мультиплікативній моделі оцінки впливу витрат на освоєння інновацій на зміну витрат на одиницю обсягу реалізованої продукції $\left(\frac{Z}{BP}\right)$ визначають за такими показниками:

- $Z_{\text{ін}}$, Z – витрати на освоєння нововведень і загальні витрати відповідно, грн.;
- $BP_{\text{ін}}$, BP – виручка від реалізації інноваційної продукції й загальна виручка від реалізації продукції відповідно, грн. Мультиплікативна модель має вид:

$$\frac{Z}{BP} = \frac{Z_{\text{ін}}}{BP_{\text{ін}}} \cdot \frac{Z}{Z_{\text{ін}}} \cdot \frac{BP_{\text{ін}}}{BP}, \quad (3)$$

де $\frac{Z_{\text{ін}}}{BP_{\text{ін}}}$ – витрати на освоєння інновацій на одиницю обсягу реалізованої продукції;

$\frac{Z}{Z_{\text{ін}}}$ – коефіцієнт співвідношення загальних витрат до витрат на освоєння інновацій;

$\frac{BP_{\text{ін}}}{BP}$ – частка виручки від реалізації інноваційної продукції у загальній сумі виручки від реалізації продукції.

Побудова мультиплікативної моделі оцінки впливу рентабельності нематеріальних активів на прибуток від реалізації продукції здійснюється з використанням таких показників:

- $\Pi_{\text{ін}}$, Π – прибуток від реалізації інноваційної продукції і прибуток від реалізації всієї продукції відповідно, грн.;

- $\overline{HA}$ – середня за період вартість нематеріальних активів, грн.

$$\Pi = \frac{\Pi_{\text{ін}}}{\overline{HA}} \cdot \frac{\overline{HA}}{BP_{\text{ін}}} \cdot \frac{\Pi}{\Pi_{\text{ін}}} \cdot BP, \quad (4)$$

де $\frac{\Pi_{\text{ін}}}{\overline{HA}}$ – коефіцієнт рентабельності нематеріальних активів;

$\frac{\overline{HA}}{BP_{\text{ін}}}$ – вартість нематеріальних активів на одиницю виручки від реалізації інноваційної продукції;

$\frac{\Pi}{\Pi_{\text{ін}}}$ – коефіцієнт співвідношення прибутку від реалізації всієї продукції до прибутку від інноваційної діяльності.

Мультиплікативна модель ефективності роботи персоналу $\left(\frac{\Pi}{\text{ч}}\right)$ має вигляд:

$$\frac{\Pi}{\text{ч}} = \frac{\Pi}{\text{ОЗ}} \cdot \frac{\text{ОЗ}}{\text{НА}} \cdot \frac{\text{НА}}{\text{ч}_{\text{НДР}}} \cdot \frac{\text{ч}_{\text{НДР}}}{\text{ч}}, \quad (5)$$

де ч – середньооблікова чисельність працівників науково-дослідних і проектно-конструкторських підрозділів та середньооблікова чисельність штатних працівників основної діяльності відповідно, осіб;

ОЗ – середня за період вартість основних засобів, грн.;

$\frac{\Pi}{\text{ОЗ}}$ – рентабельність основних засобів, %;

$\frac{\text{ОЗ}}{\text{НА}}$ – коефіцієнт співвідношення основних засобів та нематеріальних активів;

$\frac{\text{НА}}{\text{НА}}$ – озброєність нематеріальними активами працівників науково-дослідних підрозділів;

$\text{ч}_{\text{НДР}}$

$\frac{\text{ч}_{\text{НДР}}}{\text{ч}}$ – частка працівників науково-дослідних підрозділів у загальній чисельності працівників

фірми.

Зміну прибутку за рахунок зміни рентабельності продажу, коефіцієнта оборотності нематеріальних активів, коефіцієнта співвідношення нематеріальних активів та вартості основних засобів можна оцінити за допомогою такої мультиплікативної моделі:

$$\Pi = \frac{\Pi}{\text{ВР}} \cdot \frac{\text{ВР}}{\text{НА}} \cdot \frac{\text{НА}}{\text{ОЗ}} \cdot \text{ОЗ}, \quad (6)$$

де $\frac{\Pi}{\text{ВР}}$ – рентабельність продажу;

$\frac{\text{ВР}}{\text{НА}}$ – коефіцієнт оборотності нематеріальних активів;

$\frac{\text{НА}}{\text{ОЗ}}$ – коефіцієнт співвідношення середньої за період вартості нематеріальних активів до

середньої за період вартості основних засобів.

Висновки з даного дослідження. Оцінка ефективності інноваційної діяльності є однією з найважливіших спеціальних функцій управління інноваційною діяльністю підприємства. Зазначено важливість її здійснення для прийняття управлінських рішень щодо вдосконалення інноваційної діяльності на підприємстві. Під ефективністю інноваційної діяльності підприємства запропоновано розуміти таку її характеристику, яка відображає результативність і розкриває міру повноти та якості досягнення поставлених цілей за допомогою системи показників. Проведення комплексного аналізу інноваційної діяльності на основі викладених методичних підходів сприятиме обґрунтуванню найбільш ефективних напрямів інноваційної діяльності, інноваційних програм та проектів фірми.

Література

1. Безвугляк А.В. Роль інформаційного забезпечення у підвищенні економічної ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / А.В. Безвугляк. – Режим доступу: <http://www.udau.edu.ua/library.php&pid=847>
2. Боярська М.О. Прогнозування поведінки моделі управління інноваційними процесами з використанням імітаційного моделювання / М. О. Боярська // Інвестиції : практика та досвід. – 2011. – № 22. – С. 56-58.
3. Васильєва С. І. Формування механізму управління інноваційною діяльністю підприємства харчової промисловості / С. І. Васильєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – липень (№13). – С. 12-14.

4. Денисенко М. П. Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств / М.П. Денисенко, Т. Є. Воронкова // Проблеми науки. – 2011. – №2. – С. 15-21.
5. Ледян Т. О. Організаційні форми управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах / Т. О. Ледян // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – лютий (№3). – С. 22-24.
6. Марченко О.В. Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства / О.В. Марченко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №6. – С 158-164.
7. Прокопенко Н.С. Аспекти управління інноваційною діяльністю підприємства / Н.С. Прокопенко, О. І. Попрозман // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 12. – С. 98-101.
8. Яковлева Н. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств та ефективності його використання / Н. Яковлева // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2005. – № 1. – С.45-52.

УДК 658.15

Беляєва С.В.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту організацій
Зубко Т.Л.,
к.е.н., доцент кафедри вищої математики
та інформаційних технологій
Київський економічний інститут менеджменту

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Постановка проблеми. Однією з умов становлення і розвитку ринкової економіки є створення конкурентного середовища та організація взаємодії економічних суб'єктів, які конкурують між собою у сфері виробництва і подальшого просування на ринок товарів та послуг. Конкурентне середовище ставить до компаній, які у ньому діють, вимоги постійно реагувати на зміни стану ринку, відшукувати інноваційні рішення і таким чином здобувати переваги перед конкурентами. Конкуренція є безпосередньою причиною виникнення одних виробництв і галузей, а також поступового відмирання і зникнення інших. Структура ринку, поведінка клієнтів та динаміка конкуренції відображають три визначальні критерії взаємовідносин підприємства із зовнішніми діловими партнерами. Для визначення власних позицій підприємства необхідно дослідити та виокремити фактори, що впливають на можливість отримання додаткових переваг у конкурентній боротьбі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці визначення й аналізу чинників, що впливають на формування конкурентоспроможності підприємства, приділено суттєву увагу у численних роботах вітчизняних і зарубіжних вчених. Вагомий внесок у дослідження питань формування конкурентоспроможності підприємства зробили Г. Азоєв, А. Акмаєв, І. Ансофф, Я. Базиліук, В. Винокуров, А. Гріффітс, А. Градов, Р. Дафт, Ю. Іванов, М. Кизим, Н. Коваленко, Ж.-Ж. Ламбен, В.Павлова, М. Портер, С.Савчук, Фатхутдінов, А. Чандлер, В. Чубай, В. Шинкаренко, Р.Чумпитас, А. Юданов та ін. Вченими висвітлюються різноманітні проблеми визначення конкурентоспроможності підприємств [1-12]. Але слід зазначити, що багато питань, які стосуються розробки системи показників та складових конкурентоспроможної стратегії, є невирішеними.

Постановка завдання. Мета статті – аналіз методичних положень щодо обґрунтування методики визначення рівня конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення конкурентоспроможності є основою стратегії підприємства, для досягнення якої приймаються рішення і здійснюються заходи, суттєві для характеру виробничої діяльності в ринковій економіці загалом (щодо структури і обсягів виробництва, нормування споживання та нагромадження, реалізації та розвитку технологічного та інноваційного потенціалу тощо).

Підприємство приймає рішення щодо побудови конкурентної стратегії, враховуючи вплив п'яти основних чинників [2]:

- загрози появи нових конкурентів;
- загрози появи товарів чи послуг-замінників;
- здатності постачальників комплектуючих товарів торгуватися;
- здатності покупців торгуватися;
- суперництва вже існуючих конкурентів між собою.